

and erkent
roen heeft
erven en te

k element

efenen op
i de toon
als grond-
echt Gods
steld was,
stelen. Op
treven ge-
de christe-
gen, zullen
gerechtig-
eriele be-
ken over
voorwaar-
magistrale
ingetoonde,
den in de
er zij dit
door het
ze critieke
tijden is
elijk leven
nu reactio-
stellen aan
dingen nu
ok sociaal
n rechten
Christelijk
ht de toe-
olutionaire
Voord vast
leze tijden,
lig, en het
vraag zijn,
het eigen
de sociale
r leniging
Christelijk
en in die
n zijn van
is leveren,
verkeerd
reven geen
onzen God
op sociaal
elijke sou-
ualisme, of
ervangen
id van den
eit, waarin
enschelijke

voegd.

actie meer

verwacht,

de funda-
tuurlijken

ok worden

iale terrein

onvastheid

het Christe-

kenis zijn,

een tegen-

illusien en

mank gaan,

weinig pre-

veel zoeken

de politiek

gzaam aan-

gie beide te

Ga slechts

vaarmede de

overen weet,

niek van den

maal en mu-

ichts met het

ar ook met

van vroeger

rwijt maken,

des geestes

vergeten, dat

i persoonlijke

en tijd is te

ne bedompte

n komen en

al hopen wij

e warmte der

Dr Kuyper

leiding van

ridderlijken

maar moet

ijd eischt nu

in zijn geloof

rhinden, — en

e besliste in

is.

st van onzen

op zijn beurt

zij gemeend.

gegeven. Daar heeft de studie niet stilgestaan, en al zullen er altoos vragen overblijven, en al blijven we ook hier slechts ten deele kennen, wij zijn toch een politiek program rijk, en we bezitten de Antirevolutionaire Staatskunde van Dr Kuyper, en de werken van anderen, die ons duidelijk den weg wijzen.

Doch op sociaal terrein zijn wij eigenlijk nog arm.

Er is door ons te weinig gestudeerd.

Hier ligt een ernstige taak voor onze sociale leiders en economen van professie om voorlichting te geven, en hier heeft ook onze Vrije Universiteit een dure roeping. Want blijft deze ontwikkeling van een principiële sociaal program achterwege, en moeten we missen, wat we voor het staatkundig leven reeds bezitten, dan houdt onze sociale actie geen koers, en loopen we gevaar door alle wind van leer heen en weer gedreven te worden.

Nog een enkel woord ten besluite.

De uitslag van de Kamerverkiezing is te verrassend, dan dat ik daarover zou kunnen zwijgen. Wat niet verwacht werd is verkregen, en ons volk heeft ondubbeltzinnig uitspraak gedaan, dat het in zijn meerderheid van een revolutionair bewind niet gediend is. Hoe deze overwinning verkregen werd, is moeilijk in één woord te zeggen, maar wel mag geconstateerd, dat onze God het wapen van het vrouwenkiesrecht, dat tegen ons gesmeed was, heeft willen gebruiken, om ons de zegepraal te schenken. Hem zij daarvoor de eere. En wat nu verder geschieden zal wachten wij in rustige kalmte af. De verantwoordelijkheid is niet licht. Der christelijke partijen wacht een zware taak, maar onze leidslieden kunnen wij volkomen vertrouwen, en ... de Heere regeert. In Zijn handen rust het lot van land en volk.

Vergeten wij echter één ding niet.

De overwinning mag ons niet bedwelmen, maar evenals Debora in haar overwinningslied de zwakke plekken en leemten aanwees, die er in Israëls volksleven waren, hebben wij onze oogen te openen voor de gebreken, die nu aan den dag zijn getreden. Er is nog overvloedig arbeid. God roept ons voortdurend tot den strijd. Nooit mogen de wapenen rusten, en in Zijn kracht gaan wij verder, geloovende dat de toekomst is aan Christus onzen Koning.

K. D.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Blijde met de blijden.

Blijde met de blijden te zijn is een apostolische wet, welke wij gaarne volbrengen. Bij zooveel wat verdeelt onder de zonen en dochteren van hetzelfde huis, of wilt gij; van hetzelfde geloof, is het heerlijk te kunnen wijzen op hetgeen vereent. Zij, die kerkelijk gescheiden leven, kunnen toch meermalen op ander terrein samenwerken, met name op het terrein van de zending.

Wij verheugen ons, wanneer het onzen medestrijders wel gaat, terwijl wij treuren om de verliezen, die zij lijden.

In deze dagen nu vierden twee zendingscorporaties feest: de Broedergemeente en het Nederlandsch Zendingengenootschap. Eigenlijk kunnen wij moeilijk van feestvieren spreken; daarvoor zijn de omstandigheden te zeer gedrukt, en leed de zending in den laatsten tijd te zware verliezen. Maar zij willen toch dankbaar gedenken, dat de Heere zoovele jaren ze in staat stelde voor de komst van Zijn Koninkrijk te arbeiden.

De Broedergemeente, waarover iets opgenomen

Wel hebben de mannen van het vernis en het pleister zich lang en dapper gewoerd om, kunstig en behendiglijk, alle spleet en scheur in ons samenleven te bedekken, maar ze hebben er geen oer mee ingelegd, en ten leste had zelfs de minst ernstige van dat behendig knutselen genoeg. Men wil thans die „doofpotaktiek“ niet meer. Ze hebben uit, de wittebroodsweken der geestelijke onaanvaardelijkheid. We hebben ten leste geleerd, dat die conventionele vorm een grafzerk is en geen schild. Er is ons weer moed in het bloed, weer gloed in het matte oog gevaren. We durven het weer natuurlijk vinden, dat men zijn tegenstanders niet-sparend in het harnas rijdt. Ja, zoóver zijn we reeds, dat men al meer zelfs de sympathie verbeuren zou der wakkere geesten, zoo men thans nog voorgaf, den Christus naar de Schriften te belijden en toch den strijd met het modernisme meed.

Wat nu het eigenlijke onderwerp van de lezing betreft, schrijft Dr Hoedemaker:

Het modernisme wordt ons hier door een meesterhand getoekend of eigenlijk verzinnelijkt, met het beeld van een Fata Morgana, die wel boeiend schoon is, maar vaste wet verschijnt, maar overigens alle werkelijkheid mist.

Dit beeld nu is inderdaad gelukkig gekozen, omdat het niet alleen het modernisme als verschijnsel karakteriseert, maar tevens op de voorwaarden wijst, waardoor het ontstond en weder te eeniger tijd zal verdwijnen.

Met veel tact heeft Dr Kuyper, dan ook de verschillende gegevens gegroepeerd, die hem dit modernisme in zijn drievuldigheid van schoon, noodzakelijk, illusoir deden kennen.

werd in de Persschouw der vorige week, is onder ons bekend en geliefd; het zij zoo, dat velen er meer een vagen indruk van hebben, dan een klare overtuiging, maar dat weten schier allen, dat de Broedergemeente een zendingsgemeente is bij uitnemendheid; de naam van Graaf von Zinzendorf, met zijn lijtspreuk: zielen te winnen voor het Lam, is zelfs op de lippen onzer kinderen. Het is eenvoudig zonder voorbeeld, zooveel deze gemeente, klein in getal en van zwakke krachten, over heeft voor den arbeid der zending; het is voor alle andere zendingscorporaties, ook voor onze Ger. Kerken, beschamend.

Op 17 Juni 1722 werd op het landgoed van Graaf von Zinzendorf een toevluchtsoord bereid aan de Moravische broeders; in Moravië was het werk der Hervorming door de schrikkelijke vervolgingen zoo goed als verwoest; op het landgoed van den graaf vinden wij de overblijfsels van de eertijds zoo bloeiende Broederkerk. En zie, hoe de Heere uit dit stekje weer een boom heeft laten groeien! Het is nu de vooral in Duitschland, Engeland en Amerika gevonden Broedergemeente.

Over de beginselen, waaruit deze gemeente leeft, zullen wij nu niet handelen; het is ons genoeg op dit historisch feit de aandacht te vestigen. En daaraan ook nog iets toe te voegen.

Het getal der leden dezer gemeente zal ongeveer de 50.000 bedragen, dus nog minder dan de Gereformeerde Kerken van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag samen, en dan zijn deze leden verstrooid over schier geheel de wereld. Deze kleine kerk heeft echter zendingswerk verricht onder de arme bewoners van het Himalaja-gebergte, de Eskimo's van Alaska en Labrador, de Kaffers van Zuid-Afrika, de neger-slaven van Zuid-Amerika, de melaatschen, en ook onder de Boschnegers van ons Suriname.

De Nederlanders hebben bijna in elk opzicht Suriname verwaarloosd; ook de Ger. Kerken hebben er geen zendingspost. Maar de Broedergemeente heeft er zich over ontfermd. Laten onze jonge menschen eens lezen het schitterend geïllustreerd werk van Ds H. Weiss: „Vier maanden in Suriname“. Reeds in 1735 hebben de broeders daar het werk aangevangen, onder alle mogelijke denkbaren tegenstand. In dien tijd waren de negers aldaar de armsten en ellendigsten onder de menschen. En thans telt de Evangelische Broedergemeente 29233 zielen, verdeeld over verschillende plaatselijke gemeenten, waaruit reeds 8 geordende predikanten zijn voortgekomen, terwijl 380 inlandsche hulparbeiders medewerken, en tientallen scholen door duizenden kinderen bezocht worden. Hierbij is nog te noemen de melaatschenverpleging, de verzorging van wezen en verwaarloosden, en de opleiding van de jeugd tot ambachten.

Helaas tobt ook deze zendingsgemeente onder tekorten. Haar laatste rekening sloot met een tekort van 665000 Mark. Voor ons is dit niet veel, maar voor de Deutsche zending schier onoverkomelijk. Wij hopen en vertrouwen dan ook, dat de oproep om steun, aan onze kerken verzonden, algemeen gehoor zal vinden. Als iedere kerkeraad wat geeft, zullen wij een groot deel van dit tekort kunnen dekken. Natuurlijk zal het ook goed zijn, dat particulieren wat geven; daarvoor geven wij het adres van den penningmeester van het comité mr dr C. F. Schoch, Stadhouderskade 157, Amsterdam, post-rekening 10095.

De tweede jubilaris is het Nederlandsch Zendingengenootschap. Zij heeft in Gereformeerde kringen niet zoo'n goeden naam als de Broedergemeente; doch wij gaan de reden daarvan nu niet onderzoeken; op een feestdag zwijgen wij over ver-

Ridderlijk heeft hij dat toegestemd, getoond in hoever aan dit modernisme een recht van bestaan kan toegekend worden, en toegegeven dat zijn invloed in menig opzicht weldadig geweest is.

En niettegenstaande dit alles, en ofschoon de lezing ons van het begin tot het eind heeft gebocid, ja zelfs, hoewel iedere stelling op zichzelf ook door ons ten volle beaamd wordt, aanzelen wij niet te verklaren dat het modernisme recht zoude hebben, zich over zijne voorstelling te beklagen. Deze voorstelling toch is zelve slechts een Fata Morgana, waaraan wel een werkelijkheid ten grondslag ligt, maar die, hoewel boeiend schoon en zeer verklaarbaar, ten eenemale van werkelijk bestand is onthloot. Een Fata Morgana bracht niets nieuws en niet verder, want het liet ook niets na. De tooverwereld die zij schept is slechts een weerkaatsing van de werkelijke wereld die daar achter den horizon ligt. Maar die wereld bestond reeds, naar vorm en inhoud, geen enkel nieuw gebouw deed zij verrispen; zelfs is hetgeen op den achtergrond stond niet door haar op den voorgrond gebracht.

De Fata Morgana kan dienen als beeld, niet als type; als vergelijking, niet als gelijkenis; en dan zelfs niet van het modernisme in de totaliteit zijner verschijnselen, maar slechts van de moderne theologie, d.i. van den godsdienst, het christendom der modernen.

Deze en nog andere opmerkingen van Dr Hoedemaker beantwoordde Dr Kuyper in De Heraut van 6 Oct. 1871 aldus:

Bl. 239 zegt Dr H.: „Wanneer dit alles is waar van de theologie der modernen, indien wij dit woord mogen bezigen, maar niet van het mo-

schillen. Dit mogen wij wel allereerst bedenken, dat het Genootschap werd opgericht in den bangsten tijd, dien Nederland heeft doorgemaakt, n.l. in 1797, tijdens de Napoleontische overheersching. Wij bewonderen den heldenmoed, neen, den geloofs-moed dier mannen, die in zulke dagen, bij eigen ellende en druk, nog dachten aan den nood der heidenwereld, en zich geroepen gevoelden, om het hunne te doen, om in dien nood te voorzien.

125 jaren is het Genootschap nu voorwaarts gegaan onder kwaad gerucht en goed gerucht. Zij werd de moeder van andere vereenigingen, als de Nederlandsche Zendingsvereeniging, de Utrechtsche Zendingsvereeniging, in zeker opzicht ook de Nederlandsche Gereformeerde Zendingsvereeniging, die later overging in de zending der Ger. Kerken.

Wij zien met eerbied op tot de rijke historie van het Genootschap. Het heeft gewerkt in Zuid-Afrika, een tijd lang in Engelsch Voor-Indië, op de Molukken, Timor, en de Zuid-Wester eilanden; zeer bekend zijn zijn terreinen de Minahassa, Bolaang Mongondou, Posso; ook op Java kwam het Genootschap; wij herinneren aan Modjo-Warno, het middelpunt der missie; noemen wij nu ook nog Savoe en Deli, dan krijgen wij een genoegzamen indruk van het veelomvattende werk, dat niet ongezegd bleef.

Uitnemende arbeiders waren in dienst van het Genootschap. Eenige jaren de bekende Gütlaff, in Posso dr Alb. C. Kruij en de taalgeleerde dr N. Adriani, op Java C. Poensen, die later professor werd aan de Leidsche Universiteit enz. enz.

De uitgaven zijn voor dit jaar geraamd op bijna f300.000.

Sinds eenige jaren werkt het Genootschap met andere zendingsvereenigingen samen o.a. in de opleiding der zendelingen aan de Zendingsschool te Oegstgeest.

Ds G. van der Giesen eindigt een stukje over het Genootschap in het „Ned. Zendingsblad“ met deze woorden:

„Wij gaan herdenken. Laat ons daarbij tot onszelf inkeeren, en ons eerlijk afvragen: wie zijn wij? Laat ons daarbij ons geheugen raadplegen; en ons verleden met al zijn noden en al zijn uitkomsten, met al onze zonde en al ons gebrek, maar ook met al onze ervaring van Gods genade, zal ons dwingen tot een lied der dankbaarheid, dat ons met te sterker handen bindt aan het werk in den dienst des Heeren.“

J. D. WIELENGA.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Hongarije.

III.

Eene Hollandsche christelijke school.

Schreef ik in mijn vorig artikel van een Hongaarsch gezin, dat den naam van een christelijk gezin kan dragen, nu vertel ik u van een christelijke school, ik voeg daaraan de nadere bepaling Hollandsche toe, hoewel de leerlingen dier school uitsluitend uit Hongaren bestaan en het personeel eveneens. 't Is alweer opzettelijk dat ik schrijf, dat de leerlingen uit Hongaren bestaan, omdat ik kwalijk kan mededeelen, dat het alle Hongaarsche kinderen waren, daar er onder deze leerlingen o.a. een jonge moeder van twee kinderen was en om maar geen meerdere te noemen ook een zeer ontwikkelde jongeling, die voor zich de diplomatieke carrière heeft gekozen. Vele van de leerlingen dezer school waren langer of korter tijd

dernisme in zijn geheel." De inzage van aantekening 24 p. 66 zou hem getoond hebben, dat niet van het moderne leven, maar van het modernisme juist als theologie opgevat, het beeld der morgana gebruikt werd. De des betreffende definitie toch werd aldus geformuleerd: „Het modernisme is die bepaalde richting op godsdienstig gebied, die van de principiele loochening eener bijzondere openbaring uitgaande, niettemin de pretentie heeft, het echt en oorspronkelijk Christendom eerst in beeld en dan in het hart onzer eeuw te brengen." Ook de andere opmerking, dat de ketterij toch niet als een morgana, zonder iets na te laten, verdwijnt, wordt overbodig, zoo men let op het p. 19 geschrevene, dat een ketterij „alleen door geestelijken strijd verwinbaar, bestemd is om de zedelijke kracht (der Kerk) te verhoogen." Dit is dus, niet buiten, maar in de lezing, geheel hetzelfde als Dr H. wil. Dat eindelijk de teekening van het Modernisme als morgana, zelve een morgana zijn zou, zal hoe vernuftig ook de woordspeling zij, niet wel voor meer dan een invallende gedachte kunnen gelden, zoo men de onderscheiding niet voorbijzielt, die en bij het modernisme, en de morgana ontstaat, al naar gelang men met die namen de werking of het gewerkte beeld op het oog heeft. Blijkens geheel het derde deel van p. 29—55, was alleen van het laatste de onwerkelijkheid beweerd.

Eit de repliek van Dr Hoedemaker, in De Vereeniging: Christelijke Stemmen, Deel XXVI blz. 318 vv. blijkt voorts, dat aan dit meeningsverschil ten grondslag lag een verschillende beschouwing van den kerkelijken strijd tegen het modernisme.

in ons land geweest; toch niet alle; zoo de jonge moeder niet, en met haar nog kleine kinderen al evenmin, niettemin wilden alle deze leerlingen onze taal leeren en onze geschiedenis kennen en onze psalmen zingen.

Van het onderwijzend personeel kan de een zich heel goed uitdrukken in onze taal; de andere kent er geen syllabe van; hij is de vader van het gezin waarin ik zooveel genoot en opmerkte; van zijn eigen kinderen gingen ook naar deze school.

Kent hij onze taal niet, des te meer mint hij onze historie en zijn aandeel in het onderwijs is om daarvan te vertellen.

Het doel dan van deze inrichting, waaraan twee mannen geheel belangeloos werken, is niet slechts, dat de leerlingen onze taal zullen leeren kennen, het in ons land geleerde niet zullen vergeten, maar ook om den geest en godsvrucht van ons Christenvolk nader te leeren en de leerlingen dicht bij ons te houden of ons naderbij te brengen.

De man die onze historie vertelt en daarin onderwijst is een professor. En de andere dan, die den leerlingen den Bijbel in onze taal leert lezen; den inhoud der psalmen met eigen woorden leert weergeven in het Nederlandsch, hij is die jonge man van wien Prof. Gröshede in een zijner „Standaard“-artikelen u het een en ander mededeelde. Hij is die jonge man, dien we leerden kennen als een man van groote bescheidenheid, maar, naar ons al ras bleek, ook van groote gaven. Hij vertelde van zijn levensgeschiedenis het volgende: vóór het uitbreken van den oorlog was hij predikant in het Zuiden van Hongarije, in het gebied dat thans aan de Serviërs is toegewezen. De oorlog kwam en hij moest het vaderland dienen als veldprediker. Bij het einde van den oorlog stond hij aan het Roemeensche front en met moeite kwam hij onder de terugtrekkende soldaten naar Budapest; alwaar zijn vrouw en eenig kindje reeds waren aangekomen. Zijn meubelen, zijn boeken, waaronder heel wat Hollandsche, zijn nog bij de Serviërs.

Daar hij een bekwaam Oudtestamenticus en Assyrioloog is kreeg hij al spoedig een benoeming als professor te Papa; doch het traktement was te klein om daarvan ook maar op den meest bescheiden voet te leven.

Thans woont hij weer te Budapest en is secretaris van de Synode, welks Praeses de Debreczinner bisschop is. Zijn inkomen is echter zeer gering.

Een woning kan hij niet krijgen, eigenlijk ook niet betalen. Thans huist hij met zijn vrouw en één kindje, dat ziekelijk is, op een zolderkamertje, dat geen bolsjewiek ten tijde van hun terrorisme wenschte te bewonen. De regen staat door het dak. Op zijn klachten daarover ontvangt hij ten antwoord, dat hij toch een paraplu heeft.

Het studeeren thuis gaat niet, door gebrek aan ruimte.

Wil hij schrijven, dan moet hij het op zijn knieën doen.

Zijn meubelen en boeken (hij studeerde uit 't stipendium Bernadinum te Utrecht) kan hij uit Servië niet laten komen en omdat hij geen ruimte heeft om ze te bergen, maar ook niet omdat het teveel zou kosten. Ze zijn misschien nog in behoorlijke orde omdat ze waarschijnlijk zijn gered door een hem welgezind gemeentelid uit de schuur waarin zijn opvolger alles had geborgen.

Vanwege zijn bekwaamheid is hij als privaatschool docent toegelaten aan de Theologische School te Budapest. Dat hij den moed toch niet heeft laten zakken is mij gebleken uit een schrijven dezer dagen van hem ontvangen, meldende zijn promotie cum laude tot Doctor.

Dit oorlogsslachtoffer nu, wien ge naar het uiterlijk met zijn blond haar, blanke gelaatskleur, blauwe oogen en eenigszins rood gekleurde wangen en bijzonder goedige uitdrukking van gelaat, voelbaar voor een Duitsch dan Hongaarsch type, trots zijn echten Hongaarschen naam, zoudt houden; deze jonge vrome geleerde, dien wij nimmer hebben hooren klagen, die ons onschatbare diensten heeft bewezen, die niet uit kon over den zegen hem geworden, naar zijn betuiging, door de voordrachten en predikatiën enz. enz. van de leden van het Hollandsche Comité, deze jonge geleerde is de onderwijzer der Hollandsche Christelijke School, waaraan hij zijn uitnemende diensten geheel belangeloos bewijst.

Het was vacantie voor alle inrichtingen van onderwijs toen wij na Paschen in Hongarije waren. Ook de leerlingen dezer school hadden vrij af. Toch waren zij, die in de stad waren gebleven, tegen Vrijdagmiddag opgeroepen voor een openbare les, waartoe de Hollandsche heeren waren uitgenodigd. Het Gereformeerd gymnasium staat gratis zijn lokaal voor natuurkunde af voor deze lessen. Een dertigtal leerlingen was opgekomen, daaronder de jonge moeder, die ook Hollandsch wenschte te leeren.

Het geduld van leerlingen en onderwijzers werd lang op den proef gesteld. Daar ik alleen op tijd tegenwoordig kon zijn, omdat de andere heeren langer dan hen lief was, gebonden werden gehouden door een aangelegenheid, die hoogst moeilijk scheen te kunnen worden geleid tot een goed einde, had ik gelegenheid om de kinderen op te nemen, gade te slaan en te hooren. Hier was bijzonder goede orde en een zeer goede geest heerschte onder de leerlingen, welk getal buiten

de vacantie tot een kleine honderd was geklommen. Terwijl wij met eenige teleurstelling wachtten kwamen nog drie Hollandsche heeren binnen, waarvan twee uit onze onderwijskringen. Toen de les was geëindigd ging ik de heeren zoeken en vond hen gelukkig op weg naar de openbare les. Als in triumf keerde ik met de Hooggeleerden terug en vond de leerlingen en het gezelschap, dat ik zooveel had verlaten, nog in het bewuste lokaal. Nu werd ons het Wilhelmus toegezongen, waarna het Onze Vader werd gebeden. Daarop stelde de jonge geleerde, die een uitnemenden tact om te onderwijzen aan den dag legde, onderscheiden vragen in onze taal aan de leerlingen, die in duidelijk Nederlandsch antwoorden. De jonge moeder gedroeg zich als de andere leerlingen en werd op gelijken voet met allen behandeld. De aanstaande diplomaat hield een toespraak vol van warmen dank aan het lieve Hollandsche volk. Hij, dien wij tot onzen bisschop hadden verkoren, onder voorwaarde, dat zijn episcopaat slechts duurde tot de grens bij Oldenzaal, sprak op roerend eenvoudige wijze tot de kinderen en stelde den onderwijzers een bedrag geld ter hand waardoor zij de leerlingen een volgende maal feestelijk konden onthalen. De kinderen zongen den vreemden heeren toe: De Heer zal u steeds gadeslaan.

Ik weet niet of het Algemeen Nederlandsch Verbond ook termen zal weten te vinden om deze school te subsidiëren. Ik vlei mij met de hoop, dat deze of gene van mijn lezers dit eens voor mij zal willen onderzoeken. Nauwelijks zal er een inrichting in het verre buitenland worden gevonden die met zoo gunstig gevolg zich ten doel stelt om onze taal, onze zeden en onze gewoonten; onze historie en de namen van onze groote helden bekend te maken aan tien en straks aan honderdtallen van kinderen, van jongens en meisjes, als deze school. En te sympathieker worden ons de beide mannen, die zich hiervoor geven, naarmate hun leven moeilijker en zwaarder wordt. Wat heerlijk voorbeeld van belangeloosheid! Laat ik nog een aardigheid vertellen van den oudsten hunner, van mijn collega, leeraar (in Hongarije professor in de Christelijke Religie aan het gymnasium). Op initiatief van prof. Sebestyen, dien talentvollen en initiatiefrijken leider der Gereformeerde actie, hebben zij te zamen drie honderd brieven verzameld, door Nederlandsche pleegouders en door de Hongaarsche pleegkinderen aan de hunnen gezonden; deze brieven hebben zij gelezen en daaruit saamgelezen allerlei humoristische mededeelingen, allerlei kwinkslagen en grappen, geschreven door de Hollandsche pleegouders over hunne pleegkinderen; van deze mededeelingen, vol van liefde, ernst, humor, sympathie enz. enz. heeft mijn gastheer een causerie gemaakt, die hij tot tweemaal toe genoot werd te houden voor een zeer groot publiek, waarvan de haren ten goede kwamen aan de Gereformeerde actie, de uitgave van de „Hongaarsche Revue“, onder ons nog al eens abusievelijk genoemd de „Hongaarsche Heraut“.

Spreekt uit deze mededeelingen niet heel veel tot u van de plaats, die ons volk heeft in het hart der Hongaren?

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Mr A. W. van Beeck Calkoen.

Met dezen ging een broeder heen, die getrouwd werd bevonden tot den dood.

Prof. Honig wijdt in „De Bazuin“ o.m. de volgende woorden aan hem.

Maar de overledene voelde als een getrouw belijder allereerst voor de kerk des Heeren.

En de kerk des Heeren te mogen dienen, dat is dan ook gedurende decennien zijne grootste blijdschap geweest.

In 1872 werd hij benoemd tot Ouderling van de Nederl. Herv. Gemeente te Utrecht.

Vooraf aan Ds J. W. Felix, den eersten president-curator van de Vrijgemaakte Gemeente, was hij door banden van vriendschap verbonden. Zoo had ik reeds vroeg de eer den heer Calkoen te mogen ontmoeten. Ds Felix toch wilde me (als gymnasiaat van de 6e klasse) alleen in 1884 op zijne studierkamer onderzoeken, of ik tot het H. Avondmaal kon worden toegelaten. En in dat onvergetelijk uur was de heer Calkoen als ouderling tegenwoordig. En nimmer vergat ik de weinige, maar liefdevolle woorden, die hij, na mijn leermeester, hij die gelegenheid tot me richtte.

Deze vriendschap voor Ds Felix belette hem echter niet in 1886 en '87 zich te stellen aan de zijde van de „Geschorsten“ te Amsterdam. En bij de breuk te Utrecht verklaarde hij — wiens naam in ons gezin door mijn vader, als ouderling afgezet, natuurlijk telkens genoemd werd — zich zonder aarzelen bereid als penningmeester van de kerkelijke kas der Nederl. Geref. Kerk (doleerende) te Utrecht te dienen.

In 1887 werd hij als ouderling bij de vrijgemaakte gemeente gekozen, welk ambt hij, — — — kleine onderbreking, tot het einde van 1914 (n. l. 15 meen) heeft bekleed.

Op zeer treffende wijze toonde hij, hoe lief hem het opzienerschap was.

Aan het einde van 1906 gevoelde hij, dat zijne krachten hem niet meer veroorloofden en als Gedeputeerde en als opziener werkzaam te zijn. Hij moest eene keuze doen.

En getuigt het niet van groote waardeering van het kerkelijk ambt, dat hij toen als Gedeputeerde aftrad?

En niemand meene, dat deze aanzienlijke broeder zich aan het huisbezoek onttrok. Interessend „Ik heb van velen gehoord — zoo schrijft Dr. De Moor in zijn „in memoriam“ — met welk een zegen onze overledene huisbezoek, avond aan avond, bij de leden der gemeente deed, en met welk een tact hij het verschil in maatschappelijke positie onvoelbaar maakte. Door zijn eenvoud, maar vooral door zijn innigen toon en door het duidelijk doorstralen van zijn innerlijke kennis van het geloofsleven, waarover hij sprak, wist hij de menschen aanstonds op hun gemak te zetten en de harten voor zich of liever: voor het Woord, dat hij bracht, te ontsluiten. En voor het meest gewone werk in de gemeente gevoelde hij zich niet te hoog, omdat hij het alles deed om Christus' wil“.

Zoo spreekt hij, nadat hij gestorven is.

De familie worde — ook door de deelneming van ons Gereformeerde volk — getrouwd.

Modernisme en Internationalisme.

„De Hervorming“ geeft acht op het veelzeggende teken, dat het modernisme hoelangzomeer zijn internationaal karakter inboet.

Er zit op 't oogenblik in het modernisme niet veel internationaal gehuld; ook in het Nederlandsche modernisme niet. Toen ik eenigen tijd geleden een veertigtal oude jaargangen van „De Hervorming“ doorkeek, trof het mij, hoe voortreffelijk de lezer van voorheen — ik denk zoo ongeveer aan de jaren tusschen 1875 en '90 — op de hoogte werd gehouden van het godsdienstig en kerkelijk leven in het buitenland, van het West-Europeesche buitenland natuurlijk in de eerste plaats.

Die informatie bepaaldt zich niet tot deze en gene anecdotische bijzonderheid, tot de chronieke scandaleuse van Christendom en Kerk, maar men trachtte door geregelde artikelen een goeden en duidelijken indruk te geven van de innerlijke en uiterlijke ontwikkelingsgeschiedenis van het vrijzinnig-godsdienstig leven over de grenzen. Zoo schreef b.v. Kuenen jarenlang over Engeland; alle boeken van beteekenis, alle theologische of kerkelijke stroomingen van belang, al wat er omging in den kring der Unitariërs of verwante liberale groepen in Engeland vond weerklank in zijn interessante artikelen.

Dat is nu anders. Als er niet de zwaar klinke naam van een Tagore of een Rudolf Steiner aan vast zit, hooren wij eigenlijk maar heel weinig van het godsdienstig leven, van het modern-godsdienstig leven ook, dat aan den anderen kant van Oldenzaal, Rozendaal en Hoek van Holland te vinden is. Dat het vrijzinnig Protestantisme in de Fruijsche kerk op 't oogenblik een geweldige crisis doormaakt tengevolge van de verstrekkende wetsvoorstellen van de confessionele meerderheid in de synode, gaat aan ons modernisme geheel voorbij; van de interessante en voor de toekomst misschien ook zoo gewichtige moderne beweging in de Anglikaansche kerk, die haar centrum vindt in Riponhall in Oxford en waarmee de Unitariërs aan het schermutselen zijn op soortgelijke wijze, als Hollandsche modernisten het bij tijd en wijle gaarne met de elthischen doen, hooren wij niets. Het modernisme heeft zich zeer sterk nationaal georganiseerd en stelt matig belang in wat 's buitenlands leleden en bestreden wordt.

Nu zou ik niet graag willen beweren dat er binnen eigen grenzen niet genoeg interessante te beleven en niet genoeg te krakeelen zou zijn op kerkelijk en godsdienstig gebied, maar toch lijkt het mij jammer, dat het Nederlandsche modernisme over het algemeen genomen zoo geïsoleerd voortleefd, zich zoo weinig onderdeel weet en voelt van een groote wereldbeweging. Ja, ik zou hier zelfs wel een zeer zwaarwichtig woord willen gebruiken, al rikt het ook een weinig naar politieke rhetorica: internationale samenwerking en verstandhouding is voor het modernisme op den duur een levenskwestie. Er zijn meer levenskwesties voor een vrijzinnig-godsdienstig beweging in onzen tijd, ik weet dat wel; maar dit is er een van.

Ongetwijfeld kan er een en ander worden genoemd dat bewijs geeft van internationaal contact. Ik denk in de eerste plaats aan het feit, dat onze theologie (en voor de Engelsche en Amerikansche geldt vrijwel hetzelfde) voor drie kwart is „made in Germany“. Zonder ophouden oefenen nog de groote Duitsche theologen, evengoed op historisch als op filosofisch gebied, hun sterken invloed; dat schept een geestelijke eenheid, althans een geestelijke verwantschap, zonder welke het modernisme in verleden en heden niet ware te denken. Maar bij het bepalen van de beteekenis van deze theologische factor voor het internationaal karakter van het modernisme hebben wij wel te bedenken, dat de theologie op 't oogenblik in de ontwikkeling althans van ons Hollandsch modernisme aanzienlijk minder beduidt dan in vroeger dagen. Men vergelijke „De Hervorming“ van thans maar eens met „De Hervorming“ van 15, 20 jaar geleden. Of wij ons hebben te verheugen over dit wegblijven van alle wetenschappelijke historische en filosofische theologie is een kwestie, waarover ik in dit blad niet zonder schroom mijn oordeel zou durven uiten, maar het is nu eenmaal zoo: de geschiedenis van het vrijzinnig Protestantisme wordt thans door geheel andere krachten voortgestuwd dan door theologische overdenkingen. Op theologische verwantschap alleen kan nu geen internationaal modernisme worden gebouwd.

Hier kon een uitgebreide beschouwing aan worden vastgeknoopt. Niet alleen over de snelle gedaanteverwisselingen, welke het modernisme onder-

ging, me
het Calv
In deze
even vo

In „De
De
gema
meest
eerd
gemi
Na
men
door
ab
-chu
br
soms
van
In
geest
ber
zeer
C
Rom
in
volle
eerst
gege
in C
stie
Ec
niet
stom
strijd
zend
Cori
In x
in Z
Alle
doen
hepa
opda
wort
It
gebe
zond
als
A
king
welg
werd
Jezu
term
glori
De
gron
hart
den
Di
die
deru
maa
Alle
Di
men
verk
Sche
Di
hebt
lus,
Uwe
W
Help
ontb
len,
de l
weg
onze
troos
dat
en
Gi
sam
hebt
gesli
in k
en v
goed
getu
Bi
den
slage
dien
reini
dat
wat
onze
Ja
ten
wor
zond
ons
die
gelij
loof
zij
den,
At
gaaf
Uw
dat
kenn
wij
vred
door
Wan
geef
eer